



# Ben Wessels, zomaar een jongen uit Oostvoorne

*Bergen-Belsen was een berucht concentratiekamp in Duitsland. Hier zijn tijdens de Tweede Wereldoorlog 70.000 mensen vermoord. Onder hen duizenden Joden. Het kamp was één van de grotere concentratiekampen, waar ook Anne Frank en haar zus Margot zaten.*

*Er waren geen gaskamers, maar de mensen werden er uitgehongerd. Wie ziek werd kreeg geen medicijnen en werd niet verzorgd. Er was geen verwarming, geen waterkranen, geen toiletten. In maart 1945 heerste er vlektyfus. Hieraan is Anne Frank overleden en misschien ook Ben Wessels.*

## INHOUD

Ben Wessels, zomaar een jongen	1
Van crisis tot oorlog	2
De Jodenvervolgning in Oostvoorne	3
Na de bevrijding	6
De synagoge	6
De Struikelstenen	7
Waarom deze stenen	8

Op 22 maart 1945 sterft de achttienjarige Ben Wessels, een jongen uit Oostvoorne, in Bergen-Belsen. Het was enkele weken voor de Britse soldaten dit concentratiekamp bevrijdden. In dat kamp waren toen al veel Joodse mensen om het leven gebracht.

Ben was een Joodse jongen.

Het gezin Wessels woonde aan de Stationsweg in Oostvoorne. Vader Izaäk (Ies) was juwelier en horlogemaker. Er waren drie kinderen: Nathan (Nan), geboren in 1922, Ben geboren in 1926, en dan nog een zusje Carla geboren in 1929. Carla had een verstandelijke beperking, maar mocht toch gewoon in Oostvoorne naar school. Toen ze 10 jaar was, verhuisde zij naar een tehuis in Hilversum.



*Twee vrienden.  
Links Ben Wessels, rechts Johan Schipper*

Ben ging in Oostvoorne naar de Dorpsschool en had daar vrienden. Op de muziekvereniging 'Volharding' speelde Ben klarinet en kreeg daar een heel speciale vriend, dat was Johan Schipper. Ze hadden veel plezier met elkaar. Later gingen ze samen naar de Ulo-school (Middelbare school) in Hellevoetsluis.

*Het huis van het gezin Wessels in Oostvoorne.  
Tekening: Johan Schipper.*







## Van crisis tot oorlog

In de jaren voor de Tweede Wereldoorlog was er zo rond 1930 een economische crisis in Amerika en Europa. Veel bedrijven moesten sluiten en armoede was het gevolg. Er was veel onrust, vooral in Duitsland. Verschillende groepen vochten hun ruzies op straat uit. Zo kon het niet langer.

Veel Duitsers zagen Adolf Hitler en zijn Nationaal Socialistische Duitse Arbeiderspartij (NSDAP) als een redder uit de ellende van werkloosheid, armoede en onrust. De NSDAP werd een grote partij. In 1933 werd Hitler de premier van Duitsland. In het begin van zijn regering bewonderden veel mensen de manier waarop hij de problemen aanpakte. De rust op straat keerde terug. Grote projecten zorgden ervoor dat de werkloosheid afnam.

Maar er was ook een keerzijde. De Duitse nationaal-socialisten of nazi's dachten dat er betere en mindere soorten mensen bestonden. De zogenaamde minderwaardige mensen 'Untermenschen' moesten worden 'vernietigd'.

Hieronder vielen de Joden, maar ook de Roma en Sinti (zigeuners), homoseksuelen, politiek andersdenkenden en lichamelijk en/of verstandelijk gehandicapten.

Er kwamen steeds meer wetten die het leven voor Joodse mensen moeilijker maakten.

In november 1938 organiseerden de nazi's grote rellen tegen de Joden. Overal in Duitsland werden Joodse mensen aangevallen, 267 synagogen (Joodse gebedshuizen) werden in brand gestoken en 7500 winkels en bedrijven van Joden werden vernield. Ook Joodse huizen, scholen, begraafplaatsen en ziekenhuizen moesten het ontgelden. Het werd de brandweer verboden om de branden te blussen. Joodse mensen werden mishandeld, opgepakt en vermoord.

De nacht waarin deze brandstichtingen en mishandelingen plaatsvonden (van 9 op 10 november 1938) noemen we de Kristallnacht, wegens het vele glas van kapotte ruiten, van synagogen, winkels en woonhuizen. Deze nacht was het begin van de grote Jodenvervolgning, die ook wel de Holocaust of de Sjoa genoemd wordt. Veel Joodse mensen probeerden uit Duitsland te vluchten. Helaas waren niet veel landen bereid de vluchtelingen toe te laten.

Ook Nederland nam maar weinig vluchtelingen op.

In Hellevoetsluis is korte tijd een vluchtelingenkamp geweest. Duitse vluchtelingen werden daar ondergebracht in het voormalige Marinehospitaal en in het Tromphuis. Deze geschiedenis is beschreven in het boekje: 'Joodse vluchtelingen in Hellevoetsluis' door Adrie Jonker.

Het werd allemaal nog veel erger.





# De Jodenvervolgning in Oostvoorne



Deze tekst moest bij alle openbare gebouwen. Ook in Oostvoorne.



Dit is het persoonsbewijs van J. Presser, een bekend schrijver.



Vanaf 3 mei 1942 was het Joden verplicht deze ster te dragen.



Loods 24 in Rotterdam



Boulevard des Misères, de Hoofdstraat in Westerbork

Toen de Duitsers op 10 mei 1940 ons land binnenvielen, woonden er zes Joden in Oostvoorne. Dit waren het gezin Wessels met twee zonen aan de Stationsweg en het echtpaar Van Dijk aan de Brielseweg.

Al snel maakten de Duitsers het hen moeilijk, samen met de Nederlandse politie en ambtenaren. In hun persoonsbewijs werd een grote 'J' gestempeld, zodat bij een controle meteen duidelijk was dat zij Joods waren.

Er kwamen meer anti-Joodse maatregelen. Joodse leraren werden ontslagen en in alle openbare gebouwen verschenen bordjes met 'Verboden voor Joden' en 'Joden niet gewenst'.

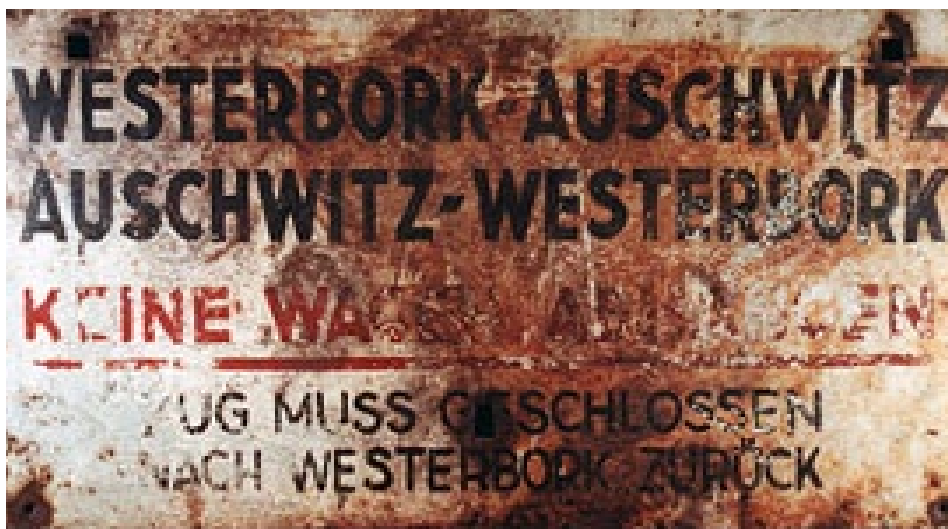
In september 1941 moesten alle Joodse kinderen van hun school af en naar een school voor Joodse kinderen. Ben Wessels, Roosje Gazan uit Brielle en Charles Levie uit Spijkenisse, moesten van de Uloschool in Hellevoetsluis, naar de Joodse Ulo in Rotterdam, daar gaven Joodse leraren les. Ook zij mochten niet meer op een gewone school les geven. Joodse dokters mochten alleen nog maar Joodse mensen behandelen, Joden mochten in parken en plantsoenen alleen nog maar op speciale banken zitten. Ze moesten hun auto's, fietsen en radio's inleveren. Ze mochten ook niet meer met het openbaar vervoer,

niet meer telefoneren, 's avonds niet meer hun huis uit en ook geen niet-Joods bezoek ontvangen, overdag ook niet bij niet-Joden op bezoek. Niet meer naar het zwembad of de speeltuin. Toen kwam in mei 1942 de dag dat iedereen vanaf 6 jaar een gele ster met het woord 'Jood' op hun kleren moest dragen, zodat ze altijd goed herkenbaar waren.

En het werd nog veel erger...

In augustus moesten de jongeren vanaf 18 jaar, zich melden voor een werkkamp in Duitsland. Als zij niet kwamen zouden de vaders worden opgehaald. Daarom vertrokken Nathan Wessels uit Oostvoorne en Salomon, Hanny, Miep en Roosje Gazan uit Brielle. In hun koffers zat warme kleding en goede schoenen, ze moesten naar Polen en daar was het koud.

Op een vrijdagmiddag in augustus 1942 werden ze door hun ouders naar het tramstation gebracht. Het trammetje reed eerst naar Loods 24 in Rotterdam, dat was een verzamelpunt. Vandaar met de trein naar Westerbork en op 17 augustus naar Auschwitz. Eind september waren ze niet meer in leven. Maar dat wist niemand in Brielle en Oostvoorne. De ouders bleven hopen dat zij een brief zouden schrijven.



IJzeren treinbord Westerbork - Auschwitz



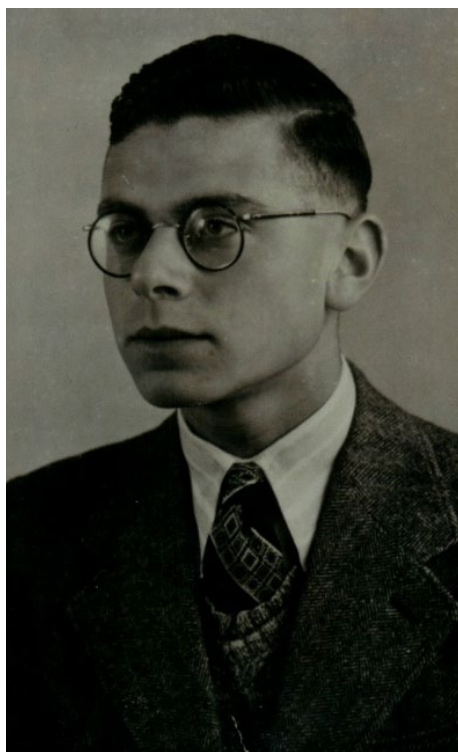


## Lesbrief Jodenvervolgning



Boven: Ben Wessels

Onder: Nan Wessels



Nog even mocht Ben met zijn ouders en de familie Van Dijk in Oostvoorne blijven, maar ook voor hen kwam het moment dat ze een oproep kregen waarin het bevel stond dat ze naar Westerbork moesten.

Op 7 oktober 1942 werd de familie Van Dijk en moeder Wessels uit hun huis gehaald en met het trammetje naar Loods 24 in Rotterdam gebracht. Ben en zijn vader, die toen niet thuis waren, volgden een dag later. Veel van wat ze hadden ingepakt om mee te nemen werd hen bij het tramstation van Oostvoorne al afgepakt. Ook zij moesten naar Loods 24. Gelukkig zag Ben daar zijn moeder weer en de familie Van Dijk. Met nog meer mensen werden ze, met de trein, naar de Hollandse Schouwburg in Amsterdam gebracht en beleefden daar spannende dagen. Hier werd over hen beslist. Of je nog even in Amsterdam mocht blijven of niet. De meeste mensen, waaronder Harry van Dijk en zijn vrouw werden hiervandaan op 10 oktober doorgestuurd naar Westerbork en vandaar naar Auschwitz.

Ben en zijn ouders werden vrijgelaten en woonden eerst bij familie en later

nog een poosje op een kamer in het Joodse ziekenhuis in Amsterdam, ook het zusje Carla kwam bij hen wonen.

In die periode begon de correspondentie tussen Ben Wessels en zijn vriend Johan Schipper. Ben had heimwee naar Oostvoorne en schreef een keer dat hij op het dakterras van het ziekenhuis in de richting van Oostvoorne keek, daar waar de zon onderging daar lag Oostvoorne. Johan is kort daarna naar Amsterdam gegaan om Ben weer te zien en ze hebben samen een fijne dag gehad.

In augustus 1943 werden alle patiënten en verzorgers in het ziekenhuis gearresteerd en naar het vernietigingskamp Auschwitz gebracht. Ze werden er meteen vermoord. Ook de ouders van Ben Wessels. Zijn zusje Carla mocht met een mevrouw mee en bij haar onderduiken. Die mevrouw had gezegd dat Carla haar dochter was.

Ben kon nog een paar weken in Amsterdam blijven, maar in september 1943 kwamen ze hem ook halen. Hij moest eerst naar Westerbork. Daar heeft hij tot 5 april 1944 gewoond. Toen vertrok een trein naar Bergen-Belsen en Ben moest ook mee.



Trein in Westerbork, kunstschilder Geert Schreuder, Onstwedde





## Lesbrief Jodenvervolg



Carla, het zusje van Ben en Carry de Man.

Vanuit Bergen-Belsen schreef Ben zijn laatste bericht aan Johan. Het ging goed met hem stond er op die kaart. Johan heeft altijd gehoopt dat Ben terug zou komen. Maar dat was niet zo.

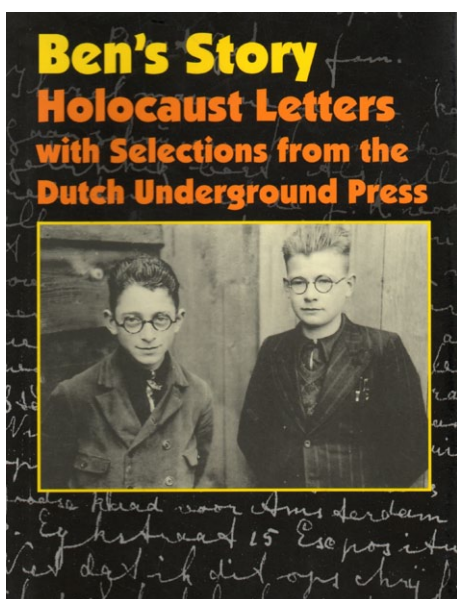
Carla, het zusje van Ben, kon dus onderduiken en zo waren er meer niet-Joodse mensen, die Joden in huis namen en zo hielpen te overleven. Dat was heel gevaarlijk, want als dit werd ontdekt werden de Joden en hun helpers opgepakt en weggevoerd.

Maar gelukkig waren er mensen die het wel durfden.

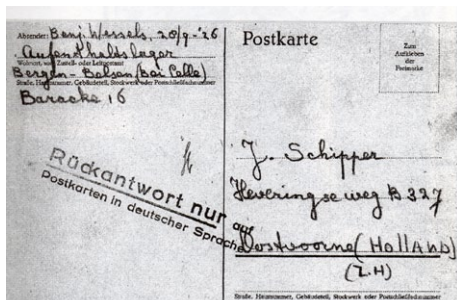
In Zwartewaal was mevrouw Berendsen uit Terborg ondergedoken bij de familie Jan van der Hoek. Zij werd ziek en is in 1944 overleden. Bij de familie Piet Brobbel kwam Saul Cohen (8) uit Amsterdam en zijn zusje Mirjam Cohen (5) werd ondergebracht bij de familie Van der Sluis in Spijkenisse. Maurits Berendsen (9), de zoon van mevrouw Berendsen, is eerst in Rockanje geweest bij de familie Hoogvliet. Toen het daar gevaarlijk werd kwam hij bij Arie en Japie Bekker in Oostvoorne. Izaäk Bezemer (9) uit Amsterdam vond, eveneens in Oostvoorne, een veilig huis bij de familie Janus van Herk. Bij de familie

Braal kwam Peter Oppenheimer (13). In Rockanje werden door de dames Martje Molewijk en Adrie van Dongen tot januari 1944 ongeveer 23 Joodse kinderen verborgen in 'Huize 't Meertje' een pension aan de Molendijk. Het waren vaak kinderen uit één gezin: Annelies en Mary Andriessse, Tobi, Vera en Hans Swelheim, Rootje, Puck en Ineke Rosenberg, Jaap en Zusje Polak, Karelletje van Praag, Dirk, Els en Tim Aardewerk, Bert en Tonny Rechter, Els Zeldenrust. Gerda Klein was er ook, maar dat was haar schuilnaam. Er waren ook kinderen van wie alleen hun voornaam bekend was: Lieneke, Fieteke, Manus, Gientje en Hanneke. In januari dreigde verraad en zijn de kinderen elders in het land ondergebracht. Na de bevrijding werden Maurits, Saul en Mirjam door hun vaders opgehaald. De ouders van Izaäk Bezemer, die tijdens de oorlog de schuilnaam Jan Broekhuizen kreeg, leefden niet meer en daarom bleef Jan bij de familie Van Herk wonen.

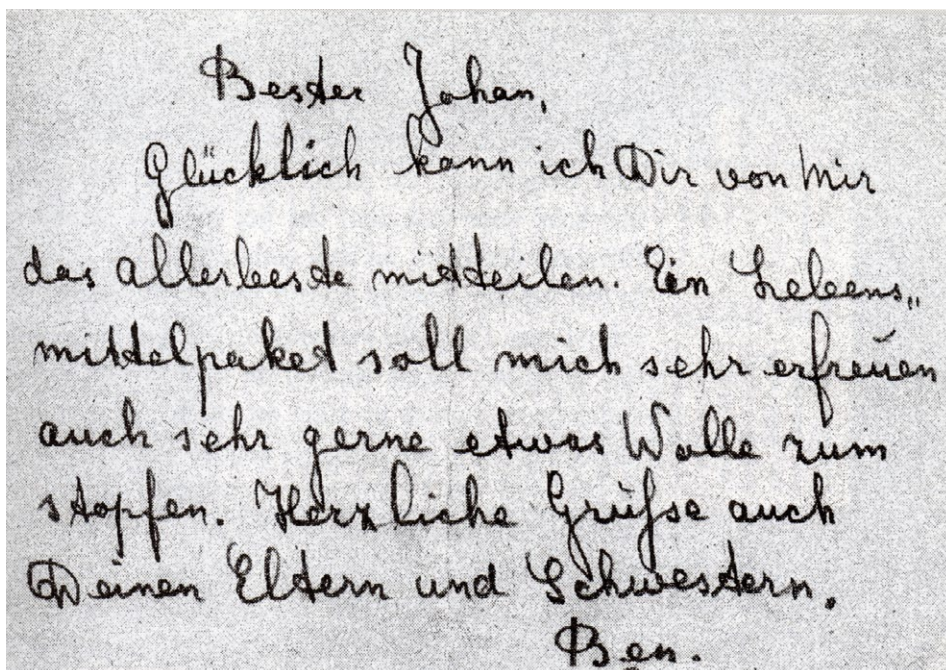
Voor de gedeporteerde familie Wessels en Van Dijk uit Oostvoorne kwam de bevrijding te laat. Van de 140.000 Joden in Nederland zijn er 107.000 gedeporteerd. 5.000 van hen kwamen uit de concentratiekampen terug.



Over Ben Wessels en zijn correspondentie met Johan Schipper is in Amerika een boek geschreven door zijn vriend Kees Bolle



Kaart uit Bergen-Belsen





**JODENDOM**

*Joden zijn een grote familie, die na de Uittocht uit Egypte en de Wetgeving op de Berg Sinai (meer dan 3000 jaar geleden) zijn uitgegroeid tot een Volk. Veel Joodse mensen belijden de Joodse religie, maar lang niet allemaal. Je kunt dus Joods zijn en tegelijk niet-gelovig. Voor de Duitsers maakte dat geen verschil, iedereen met één of meer Joodse grootouders werd in de oorlog het leven heel erg moeilijk gemaakt. Mensen met drie of vier Joodse grootouders werden opgepakt en naar een vernietigingskamp gestuurd.*

*Net als christenen en moslims geloven Joden in één God. De Joodse religie is al veel ouder dan het christendom en de islam.*

*De heilige boeken van deze religies: de Tenach, de Bijbel (het oude testament) en de Koran lijken veel op elkaar, sommige delen zijn zelfs bijna letterlijk hetzelfde.*

*Jezus was een Jood.*

*Moslims beschouwen hem als een belangrijke profeet (Isa), alleen geloven zij niet, zoals veel christenen, dat hij de zoon van God was.*

**JAD**

*Een jad wordt gebruikt om bij het lezen in de Tora de letters niet aan te raken en te beschadigen.*

*Dit is een jad die in 1817, aan de Joodse Gemeente in Brielle, is geschonken door Esther de Vries, de vrouw van Nathan van den Berg.*

*De jad ligt nu in het Zilvermuseum in Schoonhoven.*

## Na de bevrijding

Deze Lesbrief vertelt ons over de vervolging en moord op 102.000 Joodse landgenoten. Niet alleen vanuit ons land werden Joden naar concentratiekampen gebracht. Uit alle landen, die door Duitsland waren veroverd, zijn Joden gedeporteerd en vermoord.

Na de oorlog werd het totaal aantal Joodse slachtoffers bekend. Het waren er zes miljoen. Dit is een enorm aantal. Niet te bevatten. Maar misschien is het beter te bedenken dat het één mens was en dat zes miljoen keer.

De vernietiging van zoveel mensen betekende veel verdriet in de families

en een groot gemis in de Joodse gemeenschap, maar niet het einde van het Jodendom. Door onder te duiken en/of te vluchten hebben ook Joden het overleefd en sommigen zijn teruggekomen uit de concentratiekampen. Zij hebben hun leeggeroofde synagogen weer in gebruik genomen.

Hitler en zijn trawanten wilden de Joden uitroeien, hen laten verdwijnen van deze aarde. Dit is hen niet gelukt. In 1948 werd de Staat Israël gesticht en uit alle delen van de wereld zijn Joden daarheen gegaan en hebben hier een plek gevonden om te wonen.

## De synagoge in Brielle

Aan de Turfkade in Brielle staat een bijzonder gebouw. Het is in 1871 gebouwd en in gebruik genomen als synagoge, door de meer dan 100 Joden die toen in Brielle woonden. Het pandje dat er naast staat hoort er ook bij.

Daar was op de bovenverdieping een Joods schooltje waar kinderen les kregen uit de Tora en

Hebreeuws leerden lezen en schrijven. Beneden was een rituele bad-ruimte (mikwe).

Na de oorlog was hier geen Joodse gemeente meer en de synagoge werd verkocht als pakhuis. Dat bleef het bijna 60 jaar. Toen werd de synagoge gerestaureerd en sinds 2005 ziet hij er weer net zo uit als in 1871.



Gerestaureerde voormalige synagoge





## Lesbrief Jodenvervolgving



De struikelstenen kun je vinden voor de volgende adressen.

### Brielseweg 1

Twee steentjes voor Herri Salomon Van Dijk en zijn vrouw Saartje van Dijk-Levie.

### Stationsweg 14

Vier steentjes voor Izaak Wessels, zijn vrouw Antje Wessels-van Dijk en hun zonen Nan en Ben.

# De struikelstenen

Ieder jaar op 27 oktober worden in de Sjoel in Brielle alle namen genoemd van de Joden die uit Oostvoorne en de andere plaatsen op Voorne-Putten werden weggevoerd en niet terug zijn gekomen. Er worden dan 45 namen genoemd en voor ieder van hen wordt een kaarsje aangestoken. Er branden dan 45 lichtjes.

Maar we willen ook op een heel speciale manier aan hen denken. De Duitse kunstenaar Gunter Demnig heeft een steentje bedacht waarop een naam wordt gezet. Hij noemde het Stolpersteine, in het Nederlands is dat 'struikelstenen'. Je struikelt er niet echt over, ze heten zo omdat je er over struikelt met je hoofd en met je hart.

De struikelstenen zijn stenen van 10x10 cm. Zij worden bedekt door een goudkleurig plaatje met een opschrift.

Bijvoorbeeld:

Hier woonde Benjamin Leo Wessels geboren 1926 vermoord 22.3.1945 Bergen-Belsen

De stenen liggen al in een groot aantal steden in Europa. Het zijn er nu al meer dan 30.000. Elk steentje is eigenlijk een klein monument. Door ze voor het huis van de slachtoffers te plaatsen en er hun naam op te zetten, worden ze heel persoonlijk. Zo kunnen we zien waar al die mensen gewoond en geleefd hebben en krijgen ze weer een eigen plekje.

Voor de zes Joodse inwoners van Oostvoorne zijn op 25 juli 2011 struikelsteentjes geplaatst.

Gedenksteentjes voor mensen die door een misdadige regering werden vervolgd, opgepakt en vermoord.

Een kleine herinnering aan gewone mensen die gewoon hun leven wilden leiden.



Stolpersteine voor gezin Wessels





# Waarom deze stenen?

De bedoeling van herdenken is ook de nieuwe generatie te laten nadenken over wat er is gebeurd, zodat zij helpen dit nooit meer te laten gebeuren. Jullie zijn die nieuwe generatie.

## VRAGEN

De moord op zo veel Joodse mensen was een vreselijk gevolg van racisme en discriminatie. Racisme en discriminatie bestaan nog steeds.

- Weet jij daar voorbeelden van?
- Wat vind jij van herdenken? Is dat belangrijk of niet?
- Wat of wie zou jij willen herdenken?
- Wat vind je ervan dat we in Nederland op 4 mei de mensen herdenken die in oorlogssituaties zijn omgekomen?
- Wat vind jij ervan als anderen worden uitgescholden of niet mee mogen doen wegens hun afkomst?
- Wat zouden jullie kunnen doen om dat te voorkomen?
- Wat doe jij als een ander kind gepest wordt?
- Wat helpt dan om het pesten te stoppen?
- Wat zou jij ervan vinden als een groep kinderen op school, die er helemaal niets mee te maken heeft, zo maar de schuld krijg van alle dingen die er fout gaan?
- Wat zou jij doen?
- Wat kunnen we van het verhaal van Ben leren?

Op veel plaatsen worden stoeptegels met een lieveheersbeestje neergelegd, als positief signaal tegen pesten en geweld.

- Zie je een overeenkomst met de struikelstenen?
- Wat kunnen we op school doen tegen racisme en discriminatie?



## Colofon

### Lesbrief samengesteld door:

Riet de Leeuw van Weenen-van der Hoek  
Lay-out: Michiel de Leeuw van Weenen  
[www.mediataal.com](http://www.mediataal.com) - 06-23405218

De opzet en algemene gegevens in deze lesbrief zijn overgenomen uit de Lesbrief Jodenvervolgning: 'Loekie, zomaar een jongen in Tiel'.

Zie: [www.stolpersteine-tiel.nl](http://www.stolpersteine-tiel.nl).

### Illustraties:

Met toestemming overgenomen:

- Trein in Westerbork: kunstschilder Geert Schreuder, Onstwedde.
- IJzeren treinbord Westerbork-Auschwitz en andere illustraties: [www.westerbork.nl](http://www.westerbork.nl).
- Foto van Ben en van Ben en Johan collectie Johan Schipper.
- Foto van Nan Wessels: uit fotoalbum van Carla Wessels.
- Foto Carla Wessels en Carry de Man: collectie Carry de Man.
- Tekening van het huis: Johan Schipper.
- Foto van Stationsweg 14: Ton Vis, Oostvoorne.
- Plattegrond Oostvoorne: Robert Jansen.
- Stolpersteine voor gezin Wessels en echtbaar van Dijk: foto's Wil van Balen

*Linksboven: Het huis van Ben Wessels zoals het nu is. Rechtsboven: Stolpersteine voor Harry en Saartje van Dijk. Onder: Stolpersteine leggen voor het voormalige huis van gezin Wessels op 25 juli 2011.*

